

Ірина Манаєнко, к. е. н.

Тетяна Іванова, к. е. н.

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Україна

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРІОРИТЕТІВ

Iryna Manaenko, PhD in Economics

Tetiana Ivanova, PhD in Economics

Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute, Ukraine

UKRAINIAN-POLISH ECONOMIC COOPERATION IN THE CONDITIONS OF THE EUROPEAN PRIORITIES

The economic cooperation between Ukraine and Poland in recent years has been analyzed. The macroeconomic indicators of development of countries are presented. The position of Poland and Ukraine in international ratings is presented on the following indicators: GDP, GDP per capita, inflation and unemployment, state of state budget deficit and external debt of the countries, etc. The tendencies of trade and services for the period of 2008-2017 are investigated. The commodity structure of export and import between these countries is substantiated. The tendencies of investment cooperation between Ukraine and Poland are analyzed. The most important investment projects in the territory of both countries are determined. The migration processes, in particular, the features of immigration of Ukrainians to Poland, are explored.

Key words: GDP, the EU, economic situation, migration, investments, goods, trade, services.

Постановка проблеми. Зародження Європейського Союзу (ЄС), як одного із найвдаліших інтеграційних об'єднань всього світу, відбулось у 50-60х роках минулого століття. Відтоді, методом еволюційного та поступального розвитку ЄС розширював свої кордони методом приєднання нових країн, удосконалював вироблені правила єдиної економічної політики. Починаючи із 90-х років окремі країни пострадянського простору орієнтувались у своєму розвитку саме на західноєвропейську модель економічного зростання. Серед таких країн є і Польща, а пізніше (з 2000-х років) стала і Україна. Наразі, з 2004 р. Польща є повноцінним членом ЄС, а Україна з 2014 р. має статус асоційованого членства. Польща – одна із країн ЄС, яка змогла зайняти вагомe місце на світовому ринку. Підтвердженням цього є те, що у рейтингу найбільших країн-експортерів у 2017 р. 23 місце посідає Польща (експорт – 224,6 млрд. дол.), при цьому за показником ВВП за ПКС на душу населення – лише 69 місце у світі (29,6 тис. дол.)¹.

Мета статті полягає у комплексному дослідженні співпраці України та Польщі у торговельній, інвестиційній сферах, процесах міграції, визначенні місця обох країн у світовій та європейській спільноті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми інтеграції економіки України у міжнародну спільноту, перспектив розвитку відносин України та ЄС досліджуються у роботах вітчизняних вчених: Андрійчук В.Г.², Вишинська Т.Л.³, Тохтамиш Т.О.⁴,

¹ Central Intelligence Agency. <<https://www.cia.gov>> (2019, січень, 26).

² Андрійчук, В.Г., Іванов, Є.І. (2014). Вплив угоди про асоціацію між Україною та ЄС на митно-тарифне регулювання і зовнішньоторговельний режим сторін. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*, № 3, 4-15.

³ Вишинська, Т.Л., Генералов, О.В., Севрук, І.М. (2015). Сучасний стан зовнішньої торгівлі товарами в Україні. *Science Rise*, 3/3(8), 41-45.

⁴ Тохтамиш, Т.О., Ягольницький, О.А., Овчиннікова, М.А. (2018). Аналіз зовнішньої торгівлі товарами та послугами України з країнами європейського союзу. *Глобальні та національні проблеми економіки*, 23, 44-50.

Романенко В.А.¹, Зеліч В.В.². Однак аналізу стану та особливостям зовнішньої торгівлі України та Польщі присвячено недостатню кількість наукових праць, що зумовило необхідність даної роботи.

Виклад основного матеріалу. Україна та Польща – країни пострадянського простору, які у 1990-х роках мали майже однакові вихідні умови до економічного зростання. Але різні шляхи та методи проведення економічних реформ періоду становлення як країн із перехідною економікою демонструють різні вихідні результати економічної ситуації наразі (табл. 1). ВВП за ПКС Польщі в 3 рази перевищує цей показник в Україні. Зростання ВВП Польщі майже у 2 рази випереджає зростання ВВП ЄС в цілому та України зокрема. У Польщі ВВП на душу населення наближається до рівня середньоєвропейського і наразі становить майже 30 тис. дол. на особу, в той час, як в Україні – всього близько 9 тис. дол. на особу. Рівень інфляції в нашій країні є майже світовим рекордом у 2017 р., оскільки Україна посідає 210 місце у світі за рівнем інфляції, в той час як Польща – 106 місце. Показники зовнішнього боргу, дефіциту державного бюджету, рівня безробіття у Польщі значно кращі від середньоєвропейського значення.

Таблиця 1

Основні макроекономічні показники України та Польщі, 2017 р.

№ п/п	Показник	Україна		Польща		ЄС
		значення показника	місце у світі	значення показника	місце у світі	
1	ВВП за ПКС, млрд. дол.	369,6	50	1 126	23	20 851
2	Зростання ВВП, %	2,5	135	4,7	60	2,3
3	ВВП на душу населення за ПКС, тис. дол.	8,8	135	29,6	69	40,9
4	Рівень інфляції, %	14,4	210	2,0	106	1,5
5	Дефіцит державного бюджету, % від ВВП	1,5	92	1,7	96	3,0
6	Зовнішній борг, % від ВВП	71,1	48	50,6	100	86,8
7	Рівень безробіття, %	9,2	133	4,9	70	8,6
8	Обсяг експорту, млрд. дол.	39,7	55	224,6	23	1 929 896
9	Обсяг імпорту, млрд. дол.	49,1	53	223,8	23	1 895 126
10	Сальдо торговельного балансу, млрд. дол.	-9,4	166	0,8	46	34,9

Джерело: сформовано авторами на основі³

Високий рівень зовнішнього боргу ЄС пояснюється критичною ситуацією окремих країн-членів. Зокрема, зовнішній борг Греції – 181 % від ВВП країни (2 місце у світі, поступається лише Японії, в якій цей показник 237 %), Італії – 131 % (5 місце у світі), Португалії – 125 % (9 місце у світі).

Світовий рейтинг безробіття сформований таким чином – спочатку країни із найнижчим рівнем безробіття і далі по зростанню. Україна посідає 133 місце у світі, її країни-сусіди по рейтингу – Колумбія, Беліз, Суринам, Франція. У Польщі значно краща ситуація, навіть

¹ Романенко, В.А., Лебедева, Л.В. (2017). Зовнішня торгівля України з ЄС: тенденції, проблеми, перспективи. *Економіка та суспільство*, 9, 71-77.

² Зеліч, В.В. (2015). Аналіз тенденцій розвитку співробітництва з транскордонними партнерами України та Закарпаття у зовнішній торгівлі. *Науковий вісник Ужгородського університету*, 2 (46), 137-144.

³ Central Intelligence Agency. <<https://www.cia.gov>> (2019, січень, 26).

у порівнянні з ЄС. Серед європейських країн найвищий рівень безробіття у Греції – 21,5 % (189 місце у світі), Іспанії – 17,2 % (179 місце), Хорватії – 12,4 % (164 місце).

Україна здійснює торгівлю товарами та послугами приблизно із 205 країнами світу, проте одним із ключових партнерів протягом тривалого часу є саме Польща. Це пояснюється зокрема історичними та географічними факторами.

Тому для аналізу україно-польського співробітництва проаналізуємо зовнішньоторговельний баланс України та Польщі за останні роки.

На основі показників Державної служби статистики України розраховано загальні показники зовнішньої торгівлі товарами України і Польщі, які надано в табл. 2.

Таблиця 2

Узагальнені показники зовнішньої торгівлі товарами України та Польщі, 2008-2017 рр.

Показники	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Питома вага експорту України в Польщу, %	12,90	12,72	13,69	15,5	15,1	15,2	15,6	15,2	16,3	15,5
Питома вага імпорту Польщі в Україну, %	14,83	14,10	14,60	12,4	13,6	15,1	14,6	15,2	15,7	16,6
Зовнішньоторговельне сальдо, млн. дол. США	-1942,0	-962,3	-1001,6	-389,30	-990,9	-1526,42	-426,16	-346,72	-493,32	-729,23

Джерело: сформовано авторами на основі¹

Дані табл. 2 вказують на те, що Польща є один із основних партнерів у зовнішній торгівлі України. Падіння питомої ваги експорту спостерігалось у 2008-2010 рр., проте далі спостерігається нарощення обсягів експорту з даною країною.

Не менш важливе значення має товарна структура експорту та імпорту України з Польщею. Основні товарні групи наведено в табл. 3.

Як бачимо з даних табл. 3, то значна частка експорту з України до Польщі це насамперед товари сировинної групи. Так, у 2017 році експортувалося: руди, шлаки і зола (10,6 %), чорні метали (16,1 %), деревина та вироби з нею (7,7 %). Разом з тим, досить значну частку в експорті мають товари з високою доданою вартістю – електромашини (у 2017 р. – 12,2 %).

Імпортуються товари, насамперед, сировина. У 2017 році з Польщі надійшло: паливо (18,1 %), пластмаси (8,5 %), папір та картон (2,9 %). Також у серед імпортованих товарів значну частину займають такі, які мають високу додану вартість (2017 р.): реактори ядерні, котли та машини (8,6 %), електричні машини (8,4 %), засоби наземного транспорту, крім залізничного (5,0 %).

Проаналізуємо структуру експорту та імпорту торгівлі послугами України з Польщею. Загальні показники зовнішньої торгівлі послугами надано в табл. 3.

Дані табл. 4 вказують на те, що питома вага експорту до Польщі поступово збільшується починаючи з 2008 р. Питома вага імпорту послуг з Польщі в середньому складає 4,77 %. Однак, починаючи з 2013 р. питома вага експорту переважає над питомою вагою імпорту послуг, що є позитивною тенденцією для економіки України.

Важливе значення має структура експорту та імпорту послуг. Основні товарні групи торгівлі послугами між Україною та Польщею наведено у табл. 4.

Як бачимо з табл. 5, головними статтями експорту є послуги з переробки матеріальних ресурсів (у 2017 р. – 46,1 %) та транспортні послуги (у 2017 р. – 32,3 %). А в експорті переважають такі види послуг як: транспортні (у 2017 р. – 46,6 %), ділові (у 2017 р. – 19,4 %), послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги (у 2017 р. – 11,5 %).

¹ Державна служба статистики України. <[https:// www.ukrstat.gov.ua](https://www.ukrstat.gov.ua)> (2019, січень, 24)

**Зовнішня торгівля України основними товарами з Польщею,
2013-2017 рр.**

Товарні групи	2013	2014	2015	2016	2017
Експорт, %					
насіння і плоди олійних рослин	3,8	2,8	2,8	4,6	2,9
рослинні матеріали для виготовлення	2,0	3,2	2,8	-	-
жири та олії тваринного або рослинного походження	2,4	2,3	2,4	3,5	4,8
продукти переробки овочів	5,5	4,6	4,0	2,3	2,0
залишки і відходи харчової промисловості	4,5	4,8	4,6	3,4	3,1
руди, шлак і зола	15,4	13,7	11,0	8,8	10,6
палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	5,4	4,0	1,1	2,6	2,5
деревина і вироби з деревини	4,1	6,4	9,0	8,5	7,7
чорні метали	24,0	23,1	17,9	19,3	16,1
вироби з чорних металів	2,3	2,1	2,6	2,9	3,1
електричні машини	11,5	11,9	14,1	12,5	12,2
меблі	2,4	2,8	3,9	5,5	7,1
Імпорт, %					
палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	16,7	16,7	20,3	15,9	18,1
ефірні олії	2,2	2,2	2,2	2,5	2,5
пластмаси, полімерні матеріали	9,4	9,7	9,1	9,2	8,5
деревина і вироби з деревини	2,4	2,3	1,3	1,3	1,3
папір та картон	8,4	3,6	3,2	3,3	2,9
реактори ядерні, котли, машини	7,9	8,2	7,3	8,7	8,6
електричні машини	8,6	10,3	9,8	8,8	8,4
засоби наземного транспорту, крім залізничного	3,6	3,0	3,1	3,6	5,0

Джерело: сформовано авторами на основі¹

**Узагальнені показники зовнішньої торгівлі послугами України та Польщі,
2008-2017 рр.**

Показники	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Питома вага експорту, %	3,75	2,77	2,92	3,73	3,69	5,11	5,08	6,21	7,34	8,58
Питома вага імпорту, %	6,01	4,16	4,67	4,21	4,75	3,97	4,71	3,59	5,73	5,93
Зовнішньоторго-вельне сальдо, млн. дол. США	-77,9	-42,87	-48,17	-8,36	-33,97	50,67	54,43	83,17	81,92	146,07

Джерело: сформовано авторами на основі²

¹ Державна служба статистики України. <[https:// www.ukrstat.gov.ua](https://www.ukrstat.gov.ua)> (2019, січень, 24).

² Державна служба статистики України. <[https:// www.ukrstat.gov.ua](https://www.ukrstat.gov.ua)> (2019, січень, 24).

**Зовнішня торгівля України основними послугами з Польщею,
2013-2017 рр.**

Товарні групи	2013	2014	2015	2016	2017
Експорт, %					
Послуги з переробки матеріальних ресурсів	36,6	38,5	41,5	43,9	46,1
Транспортні послуги	34,7	32,4	30,3	27,7	32,3
Послуги, пов'язані з подорожами	5,4	3,5	4,2	2,5	2,3
Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	8,0	10,7	11,9	10,7	6,5
Ділові послуги	10,6	11,2	8,1	6,7	6,5
Імпорт, %					
Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій	5,1	5,0	4,9	4,3	5,9
Транспортні послуги	44,6	38,8	44,3	44,1	46,6
Послуги, пов'язані з подорожами	10,5	7,8	8,2	7,1	8,2
Послуги зі страхування	5,5	5,0	4,9	16,1	2,0
Послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги	7,8	8,4	8,3	7,0	11,5
Ділові послуги	19,0	23,0	15,0	13,7	19,4

Джерело: сформовано авторами на основі¹

Також важливо проаналізувати кількість прямих інвестицій в економіку між країнами (рис. 1).

Отже, частка інвестицій з Польщі в економіку України незначна, близько 3 % від всіх прямих інвестицій з країн ЄС. Лідерами прямих інвестицій вже тривалий час є Кіпр, Нідерланди та Великобританія, на які в сукупності припадає близько 65 % інвестицій, що надходять в економіку України з ЄС. Найвагомими польськими інвестиціями в Україні є: фабрика будівельної кераміки «Церсаніт», фабрика паркету «Барлінек», меблева фабрика «Новий Стиль», фабрика упаковки «КенПак», фабрика автозапчастин «Інтер-Гроклін», фабрика металообробки «Полімекс-Мостосталь», банк «Кредобанк», «Плюс-банк», кластерне утворення «Агромісто»².

З України до країн ЄС у 2017 р. було вкладено 6 115 млн. дол. прямих інвестицій, з яких 97 % до Кіпру, і близько 3 % у всі інші країни ЄС, в тому числі Польщі. Найвагомими українськими інвестиційними проектами в Польщі є: металургійний комбінат «Гута Ченстохова» (інвестор – «ІСД»), суднобудівельний завод «Сточне Гданське» (інвестор – «ІСД»), «Гута Покуй» (інвестор – «Приват»), завод освітлювальних приладів «Геліос» (інвестор – «Іскра»), плодопереробний завод «Т.В.Fruit Dwikozy» (інвестор – компанія «Т.В.Fruit» (власник торгівельної марки «Яблуневий дар»), Мазовецький сироварний завод «Ostrowia» (інвестор – Група компаній «Milkiland»)³.

Існує ще одна важлива сфера співпраці обох країн – процеси міграції. Саме Польща є країною-лідером в ЄС як країна імпортер робочої сили з України. 95 % трудових мігрантів Польщі – українці. Раніше в Польщу виїжджали в основному люди старшого віку, однак за період 2014-2016 років 38% мігрантів – це студенти і випускники вузів віком від 18 до 25 років, а ось людей старшого покоління всього 18%. Близько 70 % зароблених коштів мігранти пересилають своїм сім'ям

¹ Державна служба статистики України. <<https://www.ukrstat.gov.ua>> (2019, січень, 24).

² Економічний бюлетень Посольства України в РП січень 2016 року №109.

<https://mfa.gov.ua/mediafiles/sites/poland/files/biuletten_15.docx> (2019, січень, 25).

³ Економічний бюлетень Посольства України. <https://mfa.gov.ua/mediafiles/sites/poland/files/biuletten_15.docx> (2019, січень, 25).

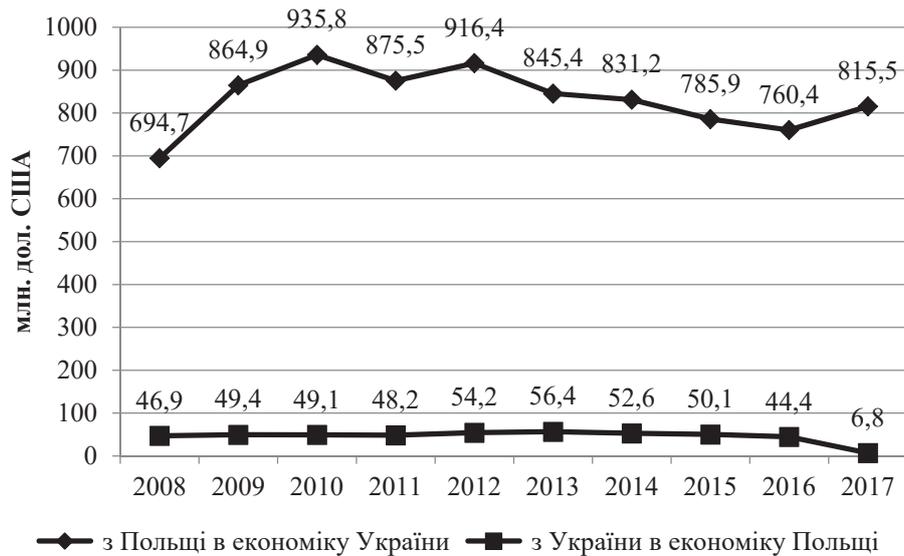

Рис. 1. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в економіку за 2008-2017 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі¹

в Україну². В цілому, перекази українських емігрантів значно більші, ніж закордонні інвестиції, за 2015-2017 роки трудові мігранти переказали в Україну 23,8 млрд. дол.: у 2015 році – 7.0 млрд. дол. США, у 2016 році – 7.5 млрд. дол. США, у 2017 році – 9.3 млрд. дол. США. І більшість цих переказів надійшли саме із Польщі.

Варто хоча б приблизно оцінити масштаби української міграції до Польщі, це можна зробити відповідно до кількості виданих українським громадянам віз – близько 2,5 млн. упродовж 2016-2017 років. В 2015 році у Польщі у повітових (районних) відділах праці було зареєстровано 763 тис. заяв від працедавців про працевлаштування українців, у 2016 році ця цифра майже подвоїлася – 1,3 млн., а в 2017 році збільшилась до 1,8 млн. Окремо треба зазначити, що станом на кінець року близько 143 тис. українців отримали право на тимчасове чи постійне перебування в Польщі. Відтак, за приблизними підрахунками й оцінками експертів, приблизно 1 млн. українців перебуває на даний момент у Польщі і цей показник має тенденцію до зростання³. Звичайно, що основним спонукальним фактором міграції є порівняно вища заробітна плата. Мінімальна заробітна плата в країнах ЄС, що територіально близькі до України становить: (станом на січень 2018 року): Болгарія (261 євро), Румунія (408 євро), Чехія (478 євро), Угорщина (445 євро), Польща (503 євро), Естонія (500 євро). Для порівняння, мінімальна заробітна плата в Україні (у жовтні 2018 р.) – 3723 грн. або всього 115 євро⁴.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, проведений аналіз динаміки та структури співробітництва України та Польщі вказує на те що остання є одним з основних торговельних партнерів України. Найбільше Україна експортувала чорні метали, електромашини, деревину, руди. Переважали імпортні поставки палива, пластмаси, реактори ядерні та машини (у тому числі електричні). Серед послуг у експорті переважали з переробки матеріалів та транспортні. Імпортували з Польщі послуги – транспортні, ділові, комунікаційні, комп'ютерні. Щодо прямих інвестицій в економіку, то з Польщі до України у 2017 р. надійшло 815,5 млн. дол. США (3% від всіх прямих інвестицій з ЄС), натомість з України до Польщі у 2017 р. надійшло – 6,8 млн. дол. США. Також у статті проаналізовано міграційні процеси

¹ Державна служба статистики України. <<https://www.ukrstat.gov.ua>> (2019, січень, 24).

² Українці в Польше: как живут, работают и на что тратят деньги. <<https://businessviews.com.ua/ru/economy/id/ukraincy-v-polshe-1514/>> (2019, січень, 28).

³ Українська міграція до Польщі: якою вона стане? <<https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2381161-ukrainska-migraciya-do-polsi-akou-vona-stane.html>> (2019, січень, 28).

⁴ Державна служба статистики України. <<https://www.ukrstat.gov.ua>> (2019, січень, 24).

між двома країнами. Збільшення кількості молоді, яка виїжджає за кордон, вказує на негативну тенденцію.

Отже, проаналізувавши стан зовнішньої торгівлі України та Польщі, можна зробити висновок, що обсяги торгівлі, не зважаючи на скрутне становище України, поступово нарощуються. Вважаємо, що однією з причин цього може бути переорієнтація українських виробників на ринки ЄС.

Подальшого наукового досліджень потребують питання подальшої переорієнтації українських виробників на ринки ЄС, відповідна стандартизація товарів та послуг, що сприятиме збільшенню рівня конкурентоспроможності вітчизняних виробів на європейських ринках.

References:

1. Central Intelligence Agency. <<https://www.cia.gov>> (2019, січень, 26). [in English].
2. Andriychuk, V.G., Ivanov, Ye.I. (2014). Vplyv ugody pro asociaciyu mizh Ukrainoyu ta YeS na my`tno-tary`fne reguluvannya i zovnishn`otorgovel`ny`j rezhy`m storin [Impact of Association Agreement between Ukraine and the EU on customs tariff regulation and foreign trade regime of the parties]. *Zovnishnya torgivlya: ekonomika, finansy`, pravo* [Foreign Trade: Economics, Finance, Law], № 3, 4-15 [in Ukrainian].
3. Vy`shy`ns`ka, T.L., Generalov, O.V., Sevruk, I.M. (2015). Suchasny`j stan zovnishn`oyi torgivli tovaramy` v Ukraini [The current state of foreign trade in goods in Ukraine]. *Science Rise* [Science Rise], 3/3(8), 41-45 [in Ukrainian].
4. Toxtamy`sh, T.O., Yagol`ny`cz`ky`j, O.A., Ovchy`nnikova, M.A. (2018). Analiz zovnishn`oyi torgivli tovaramy` ta poslugamy` Ukrainy` z krayinamy` yevropejs`kogo soyuzu [Analysis of foreign trade in goods and services of Ukraine with the countries of the European Union]. *Global`ni ta nacional`ni problemy` ekonomiky`* [Global and national problems of the economy], 23, 44-50 [in Ukrainian].
5. Romanenko, V.A., Lebedeva, L.V. (2017). Zovnishnya torgivlya Ukrainy` z YeS: tendenciya, problemy`, perspekty`vy` [Ukraine's foreign trade with the EU: trends, problems, prospects]. *Ekonomika ta suspil`stvo* [Economics and Society], 9, 71-77 [in Ukrainian].
6. Zelich, V.V. (2015). Analiz tendencij rozvy`tku spivrobitny`cztva z transkordonny`my` partneramy` Ukrainy` ta Zakarpattya u zovnishnij torgivli [Analysis of tendencies of development of cooperation with cross-border partners of Ukraine and Transcarpathia in foreign trade]. *Naukovy`j visny`k Uzhgorods`kogo universy`tetu* [Scientific herald of Uzhgorod University], 2 (46), 137-144 [in Ukrainian].
7. Derzhavna sluzhba staty`sty`ky` Ukrainy` [State Statistics Service of Ukraine]. <<https://www.ukrstat.gov.ua>> (2019, січень, 24). [in Ukrainian].
8. Ekonomichny`j byuletен` Posol`stva Ukrainy` [Economic bulletin of the Embassy of Ukraine]. <https://mfa.gov.ua/mediafiles/sites/poland/files/biuletен_15.docx> (2019, січень, 25). [in Ukrainian].
9. Ukraincy v Pol`she: kak zhivut, rabotajut i na chto tratjat den`gija [Ukrainians in Poland: how they live, work and what they spend money on]. <<https://businessviews.com.ua/ru/economy/id/ukraincy-v-polshe-1514/>> (2019, січень, 28). [in Russian].
10. Ukrainy`ns`ka migraciya do Pol`shhi: yakoyu vona stane? [Ukrainian migration to Poland: what will it become?] <<https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2381161-ukrainska-migracia-do-polsi-akou-vona-stane.html>> (2019, січень, 28). [in Ukrainian].